

FRI – FORENINGEN FOR KJØNNNS OG SEKSUALITITSMANGFOLD

POLITISK PLATFORM 2020-2022

Innhold

Hva er FRI	3
FRI's verdier	4
1. Menneskerettigheter	4
2. Barns rettigheter	5
3. Menneskeverd og likeverd	5
4. Ikke-diskriminering og solidaritet	5
5. Likestilling	6
6. Sexpositivisme	7
FRI mener	8
1. Samfunn	8
a. Barn og oppvekst	8
b. Skole og utdanning	9
c. Voksent liv og alderdom	10
d. Rettigheter i arbeidsliv	11
e. Nærmiljø	12
f. Organisasjon og samfunnsliv	12
g. Tro og livssynssamfunn	13
h. Forskning og kunnskapsformidling	13
i. Justis	14
j. Forebygging av hat og negative holdninger	15
k. Salg og bytte av seksuelle tjenester og prostitusjon	15
2. Familie og samliv	16
a. Samliv	16
b. Vigsel	16

30	c. Foreldreskap.....	17
31	3. Helse.....	17
32	a. Kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold	17
33	b. Riktig og rettferdig helsehjelp til transpersoner.....	18
34	c. Eldre	18
35	d. Personer med utviklingshemming	19
36	e. Kvinnehelse	19
37	f. Reproductiv helse	19
38	g. Hiv	20
39	h. Blodgivning	20
40	i. Psykisk helse og levekår.....	20
41	4. Internasjonal solidaritet, innvandring og asyl	21
42	a. Internasjonal solidaritet:	21
43	b. Asyl.....	22
44		
45		
46		

47 Hva er FRI

48 FRI er en medlems- og interesseorganisasjon som arbeider for kjønns- og seksualitetsmangfold
49 slik at lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, interkjønns personer og andre som bryter med
50 normer for kjønn og seksualitet kan leve gode og frie liv. Alle som støtter FRIs formål kan være
51 medlemmer i FRI.

52 FRIs formål er et samfunn der alle, basert på likeverd, selvbestemmelse og samtykke, fritt kan
53 leve det livet man ønsker med åpenhet om sin seksuelle orientering, sin kjønnsidentitet og sine
54 kjønnsuttrykk, uten fare for å bli diskriminert eller trakassert.

55 FRI arbeider for at alle, uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk
56 eller brudd på andre normer for kjønn og seksualitet skal ha gode liv og bli ivaretatt innenfor alle
57 livsfaser og samfunnsområder.

58 FRI er en interesseorganisasjon som baserer virksomheten på frivillighet. En av FRIs viktigste
59 oppgaver er å drive påvirkningsarbeid overfor storsamfunnet, blant annet politikere,
60 organisasjoner, myndigheter, næringsliv og massemedier. Dette arbeidet drives lokalt, regionalt,
61 nasjonalt og internasjonalt.

62 Skeiv Ungdom er FRIs ungdomsorganisasjon og har fast plass i FRIs sentrale organer. Skeiv
63 Ungdom utformer fritt sin egen politikk.

64 FRI er uavhengig andre organisasjoner, politiske partier, livssynssamfunn eller organer, men
65 kan inngå samarbeid i konkrete prosjekter med kort eller lang varighet med andre som deler
66 eller fremmer FRIs formål og verdier.

67 FRI mener at det er berikende for alle å leve i et samfunn med et åpent syn på kjærlighet, kjønn,
68 seksualitet og samlivsformer, og at mennesker fritt skal kunne velge hvordan de ønsker å leve
69 sine liv uten sanksjoner fra omgivelsene, og så lenge relasjoner er basert på likeverd og
70 samtykke.

71 FRI arbeider for rettighetene til lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, interkjønns personer og
72 andre som bryter med normer for kjønn og seksualitet. I dette dokumentet bruker vi uttrykket
73 seksuelle minoriteter om disse gruppene.

74 Politikk og ideologi påvirker livene til mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet
75 der de er og bor. Derfor er det viktig at det politiske arbeidet forankres lokalt og at FRIs lokallag
76 rådføres i relevante spørsmål. Slik sikrer FRI at vår målgruppe har en reell medvirkning i å
77 påvirke tiltak og planer som kan forbedre alle våre liv. Alle kommuner må jobbe målrettet med
78 inkludering og mangfold. FRI mener lokale handlingsplaner er viktige fordi kommunene og
79 fylkeskommunene gjennom disse tar ansvar for at alle deres innbyggere skal ivaretas godt og
80 likeverdig i alle ledd av offentlig sektor.

81 FRI arbeider for å bli hørt av myndigheter og andre som fatter beslutninger som påvirker
 82 seksuelle minoriteter, og står solidarisk med andre organisasjoner og grupper som ønsker å
 83 høres når beslutninger som angår dem skal fattes.

84 For best mulig å kunne ivareta seksuelle minoriteter skal FRI søke i våre interne prosesser og i
 85 samarbeid med andre å ha representasjon av brede grupper i samfunnet. Det er spesielt viktig å
 86 inkludere grupper som kan bli marginaliserte, som etniske og religiøse minoriteter, personer
 87 med nedsatt funksjonsevne og personer som bryter med flere normer for kjønn og seksualitet.

88 Kjønn og seksualitet er en grunnleggende og iboende del av et menneskes identitet. Vår
 89 mulighet til å leve i tråd med vår egen identitet kan både muliggjøres og begrenses av våre
 90 omgivelser. FRI vil jobbe for et samfunn der mennesket selv har råderett over egen kropp og
 91 identitet, og der de ikke utsettes for forsøk på endring utenfra. Seksuell orientering eller legning,
 92 kjønnsidentitet og tenningsmønster, hvordan man uttrykker dette og språket man bruker for å
 93 beskrive det, kan for noen forandres over tid. Andres forsøk på å endre en persons seksuelle
 94 orientering eller legning, kjønnsidentitet eller tenningsmønster er et skadelig overgrep mot den
 95 det gjelder og må ikke forekomme.

96 Det finnes et mangfold av kjønn. Mange definerer seg som mann eller kvinne og finner seg til
 97 rette i tokjønnsmodellen, men det er også mange som ikke definerer seg innen disse
 98 kategoriene. Kjønnsmangfold handler om retten til å selv-definere kjønnsidentitet, uten å
 99 begrenses av samfunnets forventninger til kropp, kjønnsroller, kjønnsuttrykk og
 100 kjønnskategorisering, samt å anerkjenne at det finnes mangfoldige kjønnsuttrykk.. Trygghet
 101 rundt egen selvopplevd identitet bidrar til bedre levekår for mennesker som bryter med normer
 102 for kjønn og seksualitet.

103 Alle kjønn er likeverdige og skal være likestilte, og hver persons selvopplevde kjønnsidentitet
 104 må respekteres. Alle personer skal ha rett til selv å definere sitt juridiske kjønn.

105 Seksualitet er en integrert del av et menneskes personlighet. Alle mennesker har rett til å
 106 definere og utforske sin egen seksualitet uten press eller diskriminering fra andre.

107 FRIs verdier

108 1. Menneskerettigheter

109 FRI er en del av en global rettighetsbevegelse som jobber for å fremme likestilling og ikke-
 110 diskriminering verden over.

111 FRI legger FNs menneskerettighetserklæring til grunn i alt vårt arbeid nasjonalt og internasjonalt
 112 og slutter seg til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, FNs konvensjon om barnets
 113 rettigheter, FNs Kvinnekonvensjon, FNs konvensjon mot rasediskriminering, FNs konvensjon
 114 om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne og FNs Torturkonvensjon.

- 115 FRI slutter seg til Yogakartaprinsippene og mener at alle lands myndigheter bør følge disse.
- 116 FRI arbeider for at FN, Europarådet og andre internasjonale organer skal opprette konvensjoner
117 om menneskerettigheter for personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet.
- 118 FRI fastholder at rettigheter for personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet er
119 grunnleggende menneskerettigheter.

120 2. Barns rettigheter

- 121 Barn er fullverdige individer som skal tas på alvor og møtes med respekt. Barn har rett til særlig
122 vern og beskyttelse på alle områder, både når det gjelder deres kroppslige og psykiske integritet
123 og i utviklingen av sin egen identitet, sin tro og sitt livssyn og sin personlighet. Barns
124 oppdagelse og utvikling av sitt kjønn og sin seksualitet må møtes utviklingsstøttende og
125 ivaretagende. Barn må ikke møtes med negative holdninger til mennesker som bryter med
126 normene for kjønn og seksualitet.

127 3. Menneskeverd og likeverd

- 128 Alle mennesker har ukrenkelig verdi og er selv formålet med sitt eget liv. Alle mennesker har
129 samme verdi, uavhengig av nasjonal eller etnisk opprinnelse, funksjonsvariasjon, kjønnsidentitet
130 eller kjønnsuttrykk og seksuell orientering. Alle mennesker har rett til å bli møtt med verdighet
131 og respekt uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk.

132 4. Ikke-diskriminering og solidaritet

- 133 Norge består av mennesker med ulike kjønn, kjønnsidentiteter, seksualiteter, nasjonaliteter,
134 etnisiteter, religioner, funksjonsevne og hudfarger. Ulike identiteter, og da spesielt
135 minoritetsidentiteter, overlapper hverandre og står i forhold til hverandre i kontekster som
136 omhandler makt, dominans og undertrykkelse. Disse perspektivene må brukes målrettet i
137 arbeidet for likestilling og mot diskriminering.
- 138 For mennesker som tilhører flere minoriteter, kan veien fram til å kunne leve åpent med sin
139 identitet og seksualitet være vanskelig fordi de av oss som tilhører flere minoriteter utsettes for
140 flere undertrykkelsesmekanismer.
- 141 Som organisasjon er det et mål at FRI skal jobbe aktivt mot strukturell rasisme og radikalisering
142 i alle former. Minoriteter skal ikke settes opp mot hverandre. FRI aksepterer ikke at andre bruker
143 vår interessepolitikk for å skape splid og rasisme ved å sette innvandrergrepper opp mot skeive.
144 Vi har et spesielt ansvar for å ikke godta at vi tas til inntekt for rasisme og fremmedfrykt.
- 145 FRI anerkjenner at samer og andre nasjonale minoriteter som bryter med normer for kjønn og
146 seksualitet kan møte spesielle utfordringer både i møte med andre fra samme minoritetsgruppe
147 og i den allmenne befolkningen, blant annet knyttet til religiøse dogmer og kulturelle tabuer. FRI
148 ser behovet for mer kunnskap om levekårene for samer og personer fra andre nasjonale

149 minoriteter som bryter med normer for kjønn og seksualitet. FRI ser også et behov for mer
 150 kunnskap om hvordan kjønns- og seksualitetsmangfold uttrykkes på samisk og andre nasjonale
 151 minoritetsspråk og hvordan de nasjonale minoritetsgruppene kultur og tradisjoner behandler
 152 kjønns- og seksualitetsmangfold. Det er sentralt at lhbt-personer og andre som bryter med
 153 normer for kjønn- og seksualitet og som tilhører de nasjonale minoritetene er med i alle faser av
 154 denne forskningen. Rasisme, diskriminering og mobbing på bakgrunn av etnisitet, religion,
 155 hudfarge eller kultur er et stort samfunnsproblem. I vår egen organisasjon og i skeive miljøer,
 156 spiller FRI en viktig rolle for å bedre holdninger, slik at disse blir mer inkluderende. FRI skal
 157 være en antirasistisk organisasjon.

158 FRI er imot alle former for rasisme, fremmedfrykt og diskriminering, og tar avstand fra
 159 grupperinger som tar våre rettigheter til inntekt for rasistiske holdninger.

160 FRI mener det må gjøres en omfattende innsats for å øke kunnskapen om kjønns- og
 161 seksualitetsmangfold i minoritetsmiljøer og -organisasjoner.

162 FRI mener det må innføres en tredje, frivillig og likeverdig juridisk kategori av kjønn.

163 FRI mener ingen, uansett etnisitet, funksjonsevne, kjønn eller religiøs tilhørighet, skal oppleve
 164 forfølgelse eller utstøting som en konsekvens av seksualitet, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og
 165 kjønnskategorisering.

166 Når rettigheter, plikter og andre spørsmål knyttet til en gruppe skal diskuteres eller avgjøres
 167 krever en demokratisk prosess at medlemmer av gruppen skal høres. Der det innen gruppen er
 168 menings- og erfaringsforskjeller er det viktig at hele bredden av synspunkter høres og
 169 vektlegges før det tas en avgjørelse.

170 5. Likestilling

171 FRI er en feministisk organisasjon og arbeider for et samfunn der kjønn, kjønnsidentitet,
 172 kjønnsroller og kjønnsuttrykk ikke begrenser menneskers muligheter. Feministisk kamp og
 173 kamp for lhbt-rettigheter har gjennom historien gått sammen, og FRI arbeider sammen med
 174 andre grupper og foreninger som arbeider for å fremme kvinners rettigheter som kan slutte seg
 175 til FRIs verdier. I tråd med FRIs overbevisning om at alle selv best kan definere sitt eget kjønn
 176 og selv må få velge hvilket eller hvilke kjønnsuttrykk de bærer, arbeider FRI for at alle som
 177 definerer seg som kvinne skal ha rett til å delta i kamp for kvinners rettigheter, og nyte godt av
 178 kvinnebevegelsens og andres kamp for likestilling, både basert på kjønn og andre
 179 forskjellsskapende faktorer som etnisitet, alder, funksjonsvariasjon og sivilstatus. Kvinners
 180 rettigheter må omfatte alle kvinner.

181 Menneskets rett til å bestemme over egen kropp er ukrenkelig. FRI erkjenner at denne retten er
 182 spesielt viktig for kvinner fordi samfunnsstrukturer forsøker å kontrollere kvinners kropp i
 183 større grad enn menns. Dette innebærer også at alle som ønsker det har rett til selv å
 184 bestemme hvilke forsvarlige medisinske og kirurgiske inngrep som skal foretas i en

185 kjønnsbekreftende prosess og alle har samme rettigheter uavhengig av hvilke medisinske eller
186 kirurgiske inngrep de har gjennomgått.

187 Kjønnssroller og kjønnsstereotyper er normer som begrenser menneskenes mulighet til å leve
188 slik de ønsker. FRI arbeider derfor for å sikre at alle selv skal utforme bestemme den rolle de vil
189 fylle i livet, uavhengig av kjønn og kjønnsidentitet. FRI godtar ikke at religiøs tro eller kulturelle
190 tradisjoner kan begrunne forskjellsbehandling på bakgrunn av kjønn. I en avveining av
191 forskjellige menneskerettigheter må den enkeltes frihet, selvråderett, og rett til selv å bestemme
192 over egen kropp og egne livsvalg være avgjørende.

193 Stereotypiske ideer om hvordan en person skal tilpasse seg et kjønn gjennom valg knyttet til
194 utseende og klesdrakt begrenser menneskers frihet. Alle har rett til selv å velge sitt utseende og
195 sin klesdrakt uavhengig av stereotyper som tillegges forskjellige kjønn. Ingen skal tillegges en
196 kjønnsidentitet i strid med sin egen opplevelse av sitt kjønn basert på kjønnssroller, stereotyper
197 eller valg knyttet til utseende eller klesdrakt.

198 Kjønn skal ikke være bestemmende for menneskers rettigheter og plikter, og FRI mener kjønn
199 ikke er egnet som identitetsmarkør i offentlige dokumenter og registre. Kjønn bør bare
200 registreres når det er relevant, for eksempel for å motvirke kjønnsdiskriminering.

201 6. Sexpositivisme

202 FRI mener at alle former for seksuelle relasjoner eller handlinger som er basert på respekt,
203 likeverd, nytelse, og samtykke er positive. Barns seksualitet må vernes mot at andre utnytter
204 deres sårbarhet og nysgjerrighet og barn må særlig beskyttes mot at voksne begår overgrep.

205 Alle seksuelle relasjoner og kontakter skal være trygge og ønsket av alle parter.

206 ***Dissens fra Halvor og Nils-Erik, følgende avsnitt tilføyes***
207 ***~~Like verdifull er en avgjørelse om å ikke gå inn i seksuelle relasjoner eller handlinger~~***
208 ***~~positivt og verdifullt når det er bygget på egen kjønnsidentitet, seksuell orientering eller~~***
209 ***~~legning eller egen religiøs eller politisk overbevisning.~~***

210 Inngrep overfor andre for å påvirke dem til å endre sine valg knyttet til frivillige og positive
211 seksuelle relasjoner eller handlinger kan derimot være skadelig og et overgrep mot den det
212 gjelder.

213 Alle har rett til et liv uten å bli utsatt for seksuell trakassering og uønsket seksuell
214 oppmerksomhet. Kvinner, minoritetsgrupper og sexarbeidere er spesielt utsatt for slike overgrep
215 og har rett til et spesielt vern og særlige tiltak for å sikre at de på alle arenaer i og utenfor
216 arbeidslivet opplever frihet fra dette.

217 ***Dissens fra Halvor, Alf-Inge og Odd, følgende avsnitt erstatter ovenstående avsnitt:***
218 ***~~Alle har rett til et liv uten å bli utsatt for seksuell trakassering og uønsket seksuell~~***
219 ***~~oppmerksomhet. Kvinner, minoritetsgrupper og personer som selger sex er spesielt~~***

220 ~~utsatt for slike overgrep og har rett til et spesielt vern og særlige tiltak for å sikre at de på~~
 221 ~~alle arenaer i og utenfor arbeidslivet opplever frihet fra dette.~~

222 Seksuell orientering handler ikke bare om hvilket eller hvilke kjønn den romantiske interessen
 223 eller seksuelle tenningen er rettet mot. For noen av oss er fetisjisme eller bdsm-utøvelse også
 224 en viktig del av den seksuelle identiteten, som må utvikles og utforskes i trygge rammer uten
 225 påføring av skam, sykeliggjøring og stigma. En slik seksuell orientering kan være en like
 226 grunnleggende del av et menneskes seksualitet som hvilke kjønn den seksuelle tenningen er
 227 rettet mot og har da rett på den samme rettslige og samfunnsmessige beskyttelse.

228 Sykeliggjøring av normbrudd kan for den enkelte oppleves som en sterk diskrimineringsform.
 229 Mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet skal ikke påføres diagnoser eller
 230 underlegges behandling så lenge seksualiteten forvaltes på grunnlag av likeverd og samtykke.

231 FRI mener

232 1. Samfunn

233 Uavhengig av kjønn og seksualitet skal alle ha tilgang til likeverdige offentlige tjenester hvor
 234 man blir møtt med kunnskap og kompetanse på en trygg og god måte på alle
 235 samfunnsområder, innenfor helse- og sosialtjenester, barnevern, barnehage, skole,
 236 eldreomsorg, politi og påtalemyndighet.

237 a. Barn og oppvekst

238 ***Dissens fra Halvor og Stein, markert setning tilføyes***

239 Interkjønnbarn og andre barn som fødes med uklare eller tvetydige utvendige eller innvendige
 240 kjønnsorganer eller en genetisk variasjon som ikke entydig definerer kjønn, må ivaretas i tråd
 241 med oppdaterte prinsipper for god helsehjelp. ~~I vurderingen av hvilken behandling som bør~~
 242 ~~gis støtter FRI seg på det internasjonale organisasjoner som organiserer denne gruppen~~
 243 ~~mener.~~ Det må ikke utføres inngrep som bygger på sosiale, psykososiale, kosmetiske eller
 244 kulturelle forhold. Medisinsk og psykologisk behandling som ikke er basert på barnets egne
 245 informerte samtykke må forbys, om det ikke er livreddende inngrep.

246 Alle barn i barnehage skal bli møtt av voksne som har kunnskap og kompetanse om kjønns- og
 247 seksualitetsmangfold og familiemangfold. Barn i barnehage har rett til en hverdag uten
 248 trakassering, diskriminering eller mobbing uavhengig av om de selv eller deres nærmeste bryter
 249 med normer for kjønn og seksualitet..

250 Alle barnevernsansatte skal ha kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold. Barn og unge
 251 som bryter med normer for kjønn og seksualitet eller lever i familier som bryter med normer for
 252 kjønn og seksualitet skal få god og likeverdig omsorg dersom de kommer i kontakt med
 253 barnevernstjenesten. Deres kjønn og seksualitet skal ivaretas i tråd med alder og utvikling..

254 Enslige mindreårige asylsøkere som bryter med normer for kjønn og seksualitet skal få god og
 255 likeverdig omsorg. De skal også ha tilgang til informasjon om kjønn og seksualitet tilpasset
 256 alder, utvikling og språk. Forvaltningsorganer i asylsaksbehandlingen, omsorgssentre og andre
 257 arenaer der enslige mindreårige asylsøkere er skal ha kunnskap og kompetanse om kjønns- og
 258 seksualitetsmangfold.

259 Fritidstilbud til barn og unge skal ha kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold og aktivt
 260 motarbeide trakassering, diskriminering og mobbing på grunnlag av at noen opplever, tillegges
 261 eller ytrer at de eller noen i deres nærhet er lhbt-personer eller på annen måte bryter med
 262 normer for kjønn og seksualitet..

263 Idrett- og fysisk aktivitet er viktig for barn og unge, og organisert idrett er for mange barn viktige
 264 arenaer for utvikling, glede, vennskap og helse. Den organiserte idretten har derfor et spesielt
 265 ansvar for å ivareta barn og unge som er eller har nærstående som er lhbt-personer eller andre
 266 som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Trenere, ledere og andre voksne i
 267 barneidretten skal ha kompetanse om kjønn og seksualitet som er tilpasset sine oppgaver. Der
 268 det er nødvendig med kjønnsdeling skal barn i aldersbestemte klasser selv velge hvilket lag de
 269 skal på, uavhengig av tildelt eller juridisk kjønn.

270 Når det gis offentlige tilskudd til barne- og ungdomsaktiviteter skal det knyttes krav til at tiltaket
 271 eller aktiviteten skal være inkluderende for alle barn uavhengig av barnas eller deres
 272 nærmestes kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuell orientering.

273 Offentlige planer om barn og unge må inkludere og ta hensyn til barn som er eller har
 274 nærstående som er lhbt-personer eller på andre måter bryter med normer for kjønn og
 275 seksualitet. Offentlige ombud, ungdomsråd og andre som arbeider for å sikre barns rettigheter
 276 må ha kompetanse om lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og seksualitet.

277 Konfirmasjonsundervisning og andre opplæringstilbud til barn og unge utenfor skolevesenet må
 278 inkludere barn og unges som er lhbt-personer eller som på annen måte bryter med normer for
 279 kjønn og seksualitet og inkludere kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold der det passer.
 280 Ingen barn eller unge må oppleve utenforskap, trakassering eller diskriminering basert på sin
 281 egen eller sine nærståendes kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuelle orientering.

282 b. Skole og utdanning

283 Alle barn og unge har rett til et skolemiljø fritt for trakassering, diskriminering eller mobbing
 284 uavhengig av om de selv eller deres nærmeste bryter med normer for kjønn og seksualitet.
 285 Dette gjelder også aktivitetsskole/SFO og andre tilbud som gis av skolen, er tilknyttet skolen
 286 eller som gis i samarbeid med skolen. Undervisningen skal ta hensyn til at alle elever er
 287 forskjellige og fremme mangfold som en ressurs. Undervisningen skal oppleves inkluderende og
 288 relevant for alle, uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk og være
 289 normkritisk

290 Seksualitetsundervisningen må ta utgangspunkt i at seksualitet er en ressurs, og gi barn og
 291 unge faglig forankret kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold tilpasset deres alder og

292 utvikling. Undervisningen må bidra til en sunn, sikker og samtykkende forvaltning av egen
293 seksuell praksis, slik at elevene utvikler et positivt forhold til egen seksualitet. Undervisningen
294 må bidra til kunnskap om egne og andres grenser.

295 All undervisning på skolene må være inkluderende overfor lhbt-personer og andre som bryter
296 med normer for kjønn og seksualitet, og være kritisk til kjønns- og seksualitetsnormer som
297 undertrykker eller på annen måte begrenser menneskers mulighet til å oppleve, uttrykke eller
298 leve sitt kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuelle orientering eller et annet aspekt ved sitt
299 kjønn eller sin seksualitet på en måte som er trygg for den det gjelder og de som personen
300 møter eller er i samhandling med.

301 Barn og unge må ha tilgang til skolehelsetjeneste med helsesykepleier og eventuelt annet
302 helsepersonell som har kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold der de kan få,
303 ivaretagende og utviklingsstøttende hjelp om de har spørsmål eller problemer knyttet til kjønn og
304 seksualitet.

305 Skolen skal som hovedregel unngå å dele elevene inn i grupper etter kjønn. Dersom det likevel
306 er grunner til at elevene deles inn etter kjønn, skal dette gjøres med hensyn til elevenes
307 trygghet og identitet. Alle barn skal ha tilgang til garderobes og dusjer der de kan føle seg
308 trygge.

309 Alle utdanningsløp som fører frem til arbeid i skole- og utdanningssektoren må i rekruttering og
310 gjennomføring av løpet arbeide for kjønns- og seksualitetsmangfold blant de som tar
311 utdanningen for å sikre representasjon og synlighet.

312 Alle som jobber med barn og unge må ha faglig forankret kunnskap og kompetanse om kjønns-
313 og seksualitetsmangfold. Denne kompetansen må sikres gjennom alle utdanningsløp som fører
314 frem til arbeid med barn og unge, og kompetansehevende kurs må være tilgjengelig for
315 skoleansatte.

316 c. Voksens liv og alderdom

317 For mange eldre lhbt-personer er den valgte familien ekstra viktig og det er essensielt at den
318 blir involvert i viktige spørsmål. En god alderdom er ikke bare fravær av sykdom, men livsglede
319 og mulighet til å leve ut alle sider av seg selv i et trygt miljø.

320 Alle skal ha rett til å leve ut sin seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i alle faser
321 av livet slik de selv ønsker. Eldre lhbt-personer kan ha særskilte utfordringer og behov i møte
322 med helse- og omsorgstjenesten. Erfaringer med stigmatisering, usynliggjøring og
323 diskriminering kan påvirke tilliten den enkelte har til tjenestene. Mangel på kunnskap om kjønns-
324 og seksualitetsmangfold hos ansatte i helse og omsorgssektoren fører til at lhbt-personer ikke
325 får likeverdige tjenester i alderdommen.

326 I regi av det offentlige og sivilsamfunnet må det legges til rette for trygge møteplasser for
327 voksne og godt voksne lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og andre som bryter med
328 normer for kjønn og seksualitet.

329 Familievernet må ha økt kompetanse om kjønn, seksualitet og familiekonstellasjoner som bryter
330 med normer for kjønn og seksualitet.

331 Det må i alle kommuner finnes tilbud om krisesenter for alle kjønn der alle kan søke trygghet fra
332 vold i nære relasjoner uavhengig av kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Krisesentrene må
333 ha kompetanse som gjør at de kan ta imot personer som bryter med normer for kjønn og
334 seksualitet på en god måte.

335 Ihbt-personer som står frem sent i livet møter særlige problemstillinger og risikerer utenforskap
336 og ensomhet, og kan miste kontakt med familie og nettverk. FRI mener det fortsatt må arbeides
337 for at denne gruppen har god livskvalitet, og at sosiale møteplasser og tiltak er viktig for å sikre
338 dette.

339 d. Rettigheter i arbeidsliv

340 For mange er arbeidslivet en viktig del av livet der vi har mange av våre menneskelige kontakter
341 i hverdagen og kan uttrykke og utvikle kompetanse og nettverk i mellommenneskelige
342 relasjoner. Et godt arbeidsmiljø er nødvendig for god helse og livskvalitet.

343 I arbeidslivet har alle rett til en arbeidshverdag fri for trakassering eller diskriminering basert på
344 opplevd, uttrykt eller tillagt kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering eller annet
345 brudd på normer for kjønn og seksualitet. Dette gjelder spesielt ved ansettelse, oppsigelse og
346 permittering. Utlysningstekster bør vise at alle er ønsket som kandidat til en stilling uavhengig
347 av kjønn, eller seksuell orientering

348 Arbeidsgivere skal ha kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold, tilpasset sin bedrift og
349 bransje, for å kunne ivareta alle sine arbeidstakere på en inkluderende måte og sikre at alle har
350 et godt arbeidsmiljø uavhengig av kjønn eller seksuell orientering.

351 Arbeidslivsundersøkelser må ta med forhold som gjelder arbeidstakernes kjønns- og
352 seksualitetsmangfold.

353 Bedriftshelsetjenesten, verneombud og tillitsvalgte må ha kompetanse om kjønns- og
354 seksualitetsmangfold.

355 Aktørene i arbeidslivet må ha kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold i arbeidslivet og
356 forhold knyttet til kjønns og seksualitetsmangfold må tas med i alle styrende dokumenter og
357 prosesser der det er relevant.

358 FRI anerkjenner at religionsfriheten er en grunnleggende menneskerett, og FRI mener at også
359 lhbt-personer skal ha rett til å tilhøre og medvirke i et trossamfunn. FRI mener at dagens
360 unntaksbestemmelse i diskrimineringsloven ikke ivaretar skeive arbeidstakere på en god måte.
361 Unntaksbestemmelsen for trossamfunn i arbeidsmiljøloven må anvendes slik at den som
362 diskriminerer må ha bevisbyrden for at dette her forholdsmessig og i tråd med lovens
363 bestemmelser. Ingen arbeidsplasser kan legge samlivsform til grunn i alle sine ansettelser, eller
364 som grunnlag for oppsigelse. Dersom arbeidsplassen ikke ansetter homofile eller skilte i en

365 stilling må dette eksplisitt oppgis og begrunnes i utlysning. Endring i samlivsform kan aldri være
366 grunnlag for oppsigelse.

367 e. Nærmiljø

368 Alle har rett til et nærmiljø der de ikke utsettes for trakassering eller diskriminering på grunnlag
369 av kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering eller andre brudd på normer for
370 kjønn og seksualitet. Alle kommuner, fylkeskommuner og bydeler bør ha handlingsplaner eller
371 andre styrende dokumenter som tar opp levekårene for lhbt-personer og andre som bryter med
372 normer for kjønn og seksualitet og sikrer at alle i området som omfattes av planen eller
373 dokumentet kan leve gode liv uten å bli utsatt for trakassering, diskriminering eller andre
374 negative reaksjoner. Handlingsplanene må også inneholde tiltak for å motarbeide hat, negative
375 holdninger og radikaliserings som rammer lhbt-personer og andre som bryter med normer for
376 kjønn og seksualitet.

377 Alle offentlige lokaler må ha toaletter med universell tilrettelegging og inndeling som gjør at alle
378 kan velge et alternativ som oppleves som trygt og sikrer at ingen blir utsatt for trakassering,
379 diskriminering eller andre negative reaksjoner på grunn av sitt kjønn. Offentlig drevne eller
380 støttede møtelokaler, som samfunnshus og bydelshus, må ha vedtekter eller andre styrende
381 dokumenter som pålegger den eller de som styrer lokalet å påse at aktiviteter i huset skjer uten
382 at noen utsettes for trakassering eller diskriminering på grunn av kjønn, kjønnsidentitet,
383 kjønnsuttrykk, seksuell orientering eller annet brudd på normer for kjønn og seksualitet.

384 Det er viktig at politiske partier har mangfold på agendaen og ivaretar dette i sine nominasjoner,
385 valg og andre organer.

386 I lokale beslutningsprosesser skal hensynet til lhbt-personer og andre som bryter med normer
387 for kjønn og seksualitet ivaretas og lokale organisasjoner, nettverk eller personer som
388 representerer eller omfatter disse gruppene må høres og tas aktivt med.

389 f. Organisasjon og samfunnsliv

390 Retten til å organisere seg er en grunnleggende menneskerett og det påhviler myndighetene å
391 legge til rette for at lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan
392 delta i alle slags organisasjoner og danne foreninger eller andre sammenslutninger for å arbeide
393 for sine rettigheter og interesser i samfunnet. Organisasjoner med åpent medlemskap må legge
394 til rette for at alle som støtter organisasjonens formål kan delta uavhengig av kjønn,
395 kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuell orientering

396 Organisasjoner som mottar offentlig støtte må sikre at ingen i eller utenfor organisasjonen i
397 organisasjonens aktiviteter blir trakassert eller diskriminert på grunn av kjønn, kjønnsidentitet,
398 kjønnsuttrykk, seksuell orientering eller annet brudd med normer for kjønn og seksualitet.
399 Tillitsverv og andre posisjoner i organisasjoner som mottar offentlig støtte må velges eller pekes
400 ut uten at noen diskrimineres på slikt grunnlag

401 Organisasjoner som mottar offentlig støtte må i søknader og rapportering redegjøre for hvordan
 402 de sikrer kjønns- og seksualitetsmangfold og vise at deres aktiviteter og tiltak ikke bidrar til
 403 radikalisering, hat og ekstremisme i samfunnet.

404 Organisasjoner som arbeider for lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og
 405 seksualitet må sikres tilstrekkelige midler og lokaler for å kunne drive forsvarlig og godt.

406 g. Tro og livssynssamfunn

407 For mange er religion eller andre livssyn en viktig del av livet og deres identitet.
 408 Religionsfriheten er en grunnleggende menneskerett som også gjelder lhbt-personer og andre
 409 som bryter med normer for kjønn og seksualitet som slik skal sikres sin rett til å utøve sin tro,
 410 også i samfunn med andre.

411 Alle har rett til å slutte seg til et trossamfunn uavhengig av kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk
 412 eller seksuell orientering.

413 Myndighetene må legge til rette for gode og trygge møteplasser for lhbt-personer som er
 414 medlemmer av trossamfunn eller på annen måte ønsker å praktisere en religion.

415 Kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering er grunnleggende aspekter ved et
 416 menneskes identitet. Forsøk på å endre dette kan være svært skadelige for den som utsettes
 417 for et slikt inngrep. FRI mener derfor at terapi, forbønn, sjelesorg eller andre inngrep som har
 418 som formål å forandre et menneskes kjønnsidentitet, seksuelle orientering eller andre sentrale
 419 aspekter ved et menneskes identitet eller seksualitet må forbys.

420 Myndighetene må ikke overlate oppgaver for fellesskapet til livssynssamfunn som diskriminerer
 421 på bakgrunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk..

422 h. Forskning og kunnskapsformidling

423 Det eksisterer i dag svært begrenset forskningsbasert kunnskap på kjønns- og
 424 seksualitetsmangfold i Norge. FRI er opptatt av at det må gjøres mer vitenskapelig basert
 425 forskning og undersøkelser på kjønns- og seksualitetsmangfold for å identifisere
 426 diskriminerende strukturer og normer i samfunnet og dermed kunne arbeide for å endre disse,
 427 samt bedre kunne forstå og hjelpe utsatte grupper i egne miljøer, spesielt når det gjelder
 428 sammensatt diskrimineringsgrunnlag.

429 FRI mener at det må avsettes betydelige frie forskningsmidler i Forskningsrådet til tverrfaglig
 430 forskning på kjønns- og seksualitetsmangfold i Norge.

431 FRI mener at forskning på kjønns- og seksualitetsmangfold må følges av større grad av kritisk
 432 forskningspolitisk debatt, i fagmiljøer, men også samfunnet generelt, med det formål å utarbeide
 433 best praksis når det gjelder metoder, forskningsspørsmål, datainnsamling, teoriutvikling osv.

434 FRI mener forskning på, og formidling av skeiv historie er viktig. Skeiv historie må inkluderes i
 435 historieundervisningen i skolen, og det må tilrettelegges for økt forskning og formidling av skeiv
 436 historie ved universiteter og kulturinstitusjoner.

437 i. Justis

438 Kjønnssidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering og alle andre aspekter ved et menneskes
 439 seksualitet som er bygget på samtykke og likeverd bør ha rettslig vern gjennom internasjonale
 440 konvensjoner, diskrimineringslovgivning og straffelovgivning. Alle mennesker, men spesielt
 441 barn, må gjennom straffelovgivningen beskyttes mot seksuelle overgrep.

442 FRI mener at lhbt-personer og andre mennesker som bryter med normer for kjønn og
 443 seksualitet har behov for et økt internasjonalt konvensjonsbasert menneskerettsvern, ved at det
 444 utarbeides en menneskerettighetskonvensjon om kjønns- og seksualitetsmangfold på linje med
 445 FNs konvensjon mot rasediskriminering og FNs konvensjon om rettighetene til personer med
 446 nedsatt funksjonsevne.

447 Diskrimineringsloven bør endres slik at ikke bare seksuell orientering i snever forstand, men
 448 også kjønn, kjønnssidentitet, kjønnsuttrykk og andre grunnleggende aspekter ved et menneskes
 449 seksualitet, som tenningsmønster, må gi grunnlag for beskyttelse mot trakassering og
 450 diskriminering.

451 FRI mener at diskrimineringslovens bestemmelser først og fremst bør håndheves av
 452 diskrimineringsnemnda der saker kan prøves uten kostbar rettshjelp og risiko for idømte
 453 sakskostnader. Nemnda bør ha kompetanse til å tilkjenne oppreisningserstatning og andre
 454 former erstatning når saken er tilstrekkelig opplyst og vilkårene for slik erstatning er til stede.
 455 Nemndas adgang til å avvise saker må benyttes varsomt, og bare i saker der det er helt
 456 åpenbart at en person ikke ulovlig diskriminert og trakassert.

457 For å verne om ytrings- og forsamlingsfriheten for lhbt-personer og andre som bryter med
 458 normer for kjønn og seksualitet må politiet sikre nødvendig vakthold for parader og andre
 459 arrangementer i forbindelse med pridefestivaler uten kostnad for festivalen

460 Straffeloven bør endres slik at alle lhbt-personer og andre mennesker som bryter med normer
 461 for kjønn og seksualitet får vern etter hatkriminalitetsbestemmelsen og alle straffbare handlinger
 462 begått på slikt grunnlag får økt strafferamme.

463 Lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og seksualitet er særskilt sårbare når
 464 de er frihetsberøvet. Kriminalomsorgen må sikre at personer som har kjønn, kjønnssidentitet eller
 465 kjønnsuttrykk som ikke samsvarer med det som er registrert, antas eller tillegges dem under
 466 frihetsberøving i kjønnsdelte institusjoner blir plassert i tråd med det kjønn de selv mener er
 467 riktig. Kriminalomsorgen må gjennomføre tiltak for å sikre at mennesker som bryter med normer
 468 for kjønn og seksualitet ikke utsettes for ekstra belastning under perioden de frihetsberøves,
 469 gjennom trakassering, diskriminering eller andre negative reaksjoner, som kan komme fra andre
 470 innsatte, betjening eller andre. Kriminalomsorgen har et særskilt ansvar for å sikre at de ansatte
 471 har kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold.

472 Politi og påtalemyndighet har behov for økt kompetanse om vold i nære relasjoner mellom
 473 mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og om seksualisert vold og
 474 seksuelle overgrep og voldtekt mellom mennesker i ikke-heterofile kontekster.

475 Politi, påtalemyndighet og kriminalomsorg må i sine planer og rapporteringer gjøre rede for
 476 hvordan de ivaretar de rettslige rettighetene for lhbt-personer og andre som bryter med normer
 477 for kjønn og seksualitet.

478 j. Forebygging av hat og negative holdninger

479 Hat og negative holdninger til lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og
 480 seksualitet er til stor skade i menneskers liv og til skade for solidaritet og samhold i samfunnet.

481 I tråd med menneskerettighetene må myndighetene når det er forholdsmessig kunne forby
 482 organisasjoner som grovt bryter med sentrale menneskerettigheter

483 Myndighetene må i tråd med menneskerettighetene strafferettslig og ved andre virkemidler sikre
 484 frihet fra symboler og andre ytringer som oppfattes som uttrykk for hat mot eller ringeakt for
 485 seksuelle minoriteter.

486 Politi, organer som driver sosialt arbeid, skoler og andre utdanningsinstitusjoner må ha
 487 kompetanse og kunnskap for å motarbeide negative holdninger, hat, og radikalisering..

488 Politikere, mediepersonligheter og andre som er synlige i det offentlige ordskiftet har et særlig
 489 ansvar for å velge sine ord og talemåter for å motvirke hat, negative holdninger og
 490 radikalisering. Stereotype fremstillinger av seksuelle minoriteter og andre er ødeleggende for et
 491 godt ordskifte og for et samfunn med samhold og tillit.

492 k. Salg og bytte av seksuelle tjenester og prostitusjon

493 FRI mener at alle har rett til å bestemme over egen kropp og eget liv

494 Gjeldende lovverk som omhandler salg og bytte av seksuelle tjenester er preget av et
 495 overforenklet kjønnsmaktperspektiv, der sexkjøp og -salg utelukkende er eksempel på menns
 496 seksualiserte vold mot kvinner. Slik utdefineres menn og mange i lhbt-befolkningen som selger
 497 eller bytter seksuelle tjenester. For FRI er det hensynet til de enkeltindividene som selger eller
 498 bytter seksuelle tjenester som er avgjørende, og mener at disses stemmer må få avgjørende
 499 vekt i spørsmål som gjelder dem. I tråd med dette mener FRI at lover som regulerer kjøp og
 500 salg av sex aldri må få negative konsekvenser for personer som selger sex. Det gjelder både
 501 direkte og indirekte bruk av lovverk. Personer som selger sex skal ha samme rett til beskyttelse,
 502 samme muligheter på boligmarkedet og samme tilgang til helsetjenester som andre. Å selge
 503 sex skal aldri brukes som begrunnelse for å nekte personer opphold eller statsborgerskap.
 504 Straffeloven må endres i tråd med dette og sikre at den kun rammer personer som misbruker
 505 eller utnytter personer for salg eller bytte av sex.

506 ***Dissens fra Halvor, Odd, alternativ tekst til andre del av avsnittet over, fra «I tråd***
 507 ***med...», linje 499:***
 508 ***I tråd med dette er FRI kommet frem til at lovgivningen om salg og bytte av seksuelle***
 509 ***tjenester må endres, slik at kjøp av seksuelle tjenester ikke lenger strafflegges***
 510 ***(straffeloven § 316) og hallikbestemmelsen (straffeloven § 315) bare rammer de som***
 511 ***utnytter eller misbruker andre personer.***

512 FRI ønsker en lovregulering og -beskyttelse i av salg og bytte av seksuelle tjenester som ikke er
 513 basert på kjønne og seksuelle stereotypier, slik at alle som driver med salg eller bytte av
 514 seksuelle tjenester, og ønsker hjelp får god og fordomsfri hjelp på personens egne premisser.

515 FRI mener at det må settes inn økte ressurser for å hjelpe sårbare individer og grupper som
 516 selger eller bytter seksuelle tjenester under press eller tvang eller som av andre grunner ønsker
 517 å slutte med å selge eller bytte seksuelle tjenester. Ingen skal oppleve at de er tvunget til å bytte
 518 eller selge seksuelle tjenester, på grunn av andres press eller tvang, egen økonomisk situasjon
 519 eller annet.

520 2. Familie og samliv

521 a. Samliv

522 FRI mener at alle selv må bestemme om og i så fall med hvem de skal inngå i gjensidig
 523 forpliktende samliv. Et liv som enslig, et parforhold eller et likeverdig og gjensidig forhold mellom
 524 flere samtykkende voksne har samme verdi. En samlivsrelasjon uten frivillighet,
 525 selvbestemmelse og likeverd mellom partene er undertrykkende og strider mot FRIs verdier.

526 Myndighetene må legge til rette for at alle får egnet rettsvern for sine samliv og mulighet til å
 527 sikre sine økonomiske og personlige interesser i den familieform de selv velger.

528 Enslige kan møte særlige utfordringer i vårt samfunn. FRI mener at myndighetene må legge til
 529 rette for at også enslige har samme økonomiske og personlige muligheter som andre til å leve
 530 gode liv.

531 I samme grad som alle har rett til å gå inn i et samliv har alle rett til etter egen beslutning å gå ut
 532 av et samliv. Tilgangen til separasjon og skilsmisse må rettslig og faktisk være lik for alle,
 533 uavhengig av samlivsform og etnisk, nasjonal eller religiøs tilhørighet

534 Alle bør selv i offentlige registre kunne føre opp hvem som de selv anser som sin nærmeste
 535 pårørende slik at dette hensyntas av myndigheter og andre.

536 b. Vigsels

537 FRI mener at både offentlige myndigheter og andre kan gis vigselfrett.

538 FRI mener at en privat organisasjon som har vigselfrett bør kunne forbeholde seg rett til bare å
 539 vie egne medlemmer, men godtar ikke at det utover dette diskrimineres eller skilles på hvem
 540 som tilbys vigself etter offentlig godkjennelse. Alle som utfører en oppgave på vegne av det
 541 offentlige plikter å gjøre dette uten å diskriminere.

542 FRI mener at alle som utfører vigself skal gi tilstrekkelig informasjon om de juridiske plikter og
 543 rettigheter som følger av en ekteskapsinngåelse før vigself foretas. Lik rett til å inngå og avslutte
 544 ekteskap innebærer også lik rett til informasjon om hva forpliktelsen innebærer og hvordan man
 545 kan avslutte den.

546 c. Foreldreskap

547 FRI mener at barnets beste i det enkelte tilfellet kan tilsi at mer enn to personer har del i
 548 foreldreansvaret og at barneloven bør endres i tråd med dette. Loven må ta hensyn til at barnet
 549 sikres kontakt med de som faktisk har utøvd omsorg for barnet, også i tilfelle dødsfall og
 550 samlivsbrudd, men avveie dette mot hensynet til å unngå unødige konflikter rundt barnet. De
 551 som gjennom en slik ordning får del i foreldreansvaret skal ikke kunne gå fra plikt til å sørge for
 552 barnet økonomisk eller på annen måte ved å frasi seg del i foreldreansvaret, om dette ikke i det
 553 konkrete tilfellet er til barnets beste.

554 FRI mener at ingen grupper bør utelukkes fra å være fosterforeldre eller adoptivforeldre basert
 555 på kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering, samlivsform eller hiv-status. I
 556 valget av fosterforeldre eller adoptivforeldre for det enkelte barn skal barnets beste være
 557 avgjørende.

558 Mange mennesker som ønsker seg barn men som ikke selv kan bære frem barn bruker
 559 surrogatavtaler i utlandet for å få oppfylt sitt ønske om barn. FRI mener at hensynet til barnet og
 560 hensynet til personen som skal bære frem barnet må veie tungt i vurderingen når man skal
 561 lovregulere surrogati. Kommersielle surrogatelskaper kan sette ønske om fortjeneste foran
 562 hensynet til helsen til kvinnene som bærer frem barn. FRI mener derfor at det bør åpnes for
 563 altruistisk, ubetalt surrogati i Norge. FRI mener at utenlandssurrogati gjør det vanskelig å
 564 regulere relevante maktforhold i relasjonen, og at det derfor ikke bør tillates.

565 FRI mener at det må være raske og effektive prosedyrer som sikrer at det er de som faktisk har
 566 daglig omsorg for barnet som har foreldreansvar og er de juridiske foreldrene til barnet.

567 3. Helse

568 a. Kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold

569 Helsepersonell må ha kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold i sine utdanningsløp og
 570 i etterutdanninger. Helsepersonell som er utdannet i utlandet må dokumentere tilstrekkelig
 571 kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold for å få norsk autorisasjon, lisens eller annen
 572 tillatelse som kreves for å praktisere i Norge. Det bør tilbys en tilleggsutdanning i likeverdige
 573 tjenester for personer med utdanning fra utlandet som ikke kan dokumentere dette.

574 b. Riktig og rettferdig helsehjelp til transpersoner

575 Alle som søker helsehjelp knyttet til kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk må møtes med
576 kompetanse, respekt og forståelse for sin individuelle situasjon. Dette gjelder særlig om
577 personen søker helsehjelp har ønske om kjønnsbekreftende behandling.

578 Kjønnsbekreftende behandling må gis i tråd med god medisinsk praksis og på den måte og i det
579 omfang som ønskes av den enkelte transperson. I størst mulig grad må behandling være
580 tilgjengelig nær der den behandlingssøkende bor.

581 Den enkeltes opplevelse av kjønnsidentitet og ønsket kjønnsuttrykk skal respekteres. Ingen må
582 møtes med stereotypiske tanker om hvordan menn og kvinner bør tenke, se ut eller kle seg, og
583 slike stereotyper må ikke begrense tilgangen til behandling.

584 Hormonell og kirurgisk behandling må også tilbys personer som ikke faller inn under
585 tokjønnsnormen, i den grad de selv ønsker det, og det er i tråd med god medisinsk praksis.

586 Helsepersonell med tilstrekkelig kompetanse som opererer i tråd med god medisinsk praksis
587 skal ha rett til å yte helsehjelp til transpersoner.

588 En transperson skal ikke ekskluderes fra behandlingstilbud i spesialisthelsetjenesten
589 utelukkende fordi personen allerede har mottatt kjønnsbekreftende behandling fra annet
590 helsepersonell.

591 Helsemyndighetene må sikre gode systemer slik at transpersoner, interkjønnpersoner og andre
592 som har mottatt kjønnsbekreftende behandling, eller som har endret juridisk kjønn, får
593 helsehjelp og innkalles til helsemessige undersøkelser basert på hvilke helsemessige
594 utfordringer og risikoer de faktisk har, uavhengig av juridisk eller uttrykt kjønn.

595 c. Eldre

596 Myndighetene må i sine planer for eldre- og omsorgstjenester inkludere kjønns- og
597 seksualitetsmangfold for sikre gode og trygge levekår for alle som på grunn av alder eller helse
598 trenger slike tjenester

599 FRI mener at eldre som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og deres behov, må inn
600 som et eget fokusområde i utarbeidelse av planer om kvalitet og kompetanse innenfor
601 eldreomsorgen

602 Personer som arbeider med pleie- og omsorgstjeneste for eldre må ha god kunnskap om
603 kjønns- og seksualitetsmangfold, slik at alle får likeverdige tjenester.

604 FRI mener at helsetjenestene må anerkjenne at eldre har en seksualitet og at den seksuelle
605 helsen til eldre ivaretas.

606 FRI mener at det må opprettes helsestasjon for voksne om kjønn og seksualitet med sexologisk
607 kompetanse og psykososialt tilbud

608 Voksne og eldre lhbt-personer er mer utsatt for ensomhet og utenforskap. FRI mener det er
609 viktig å motarbeide ensomhet og utenforskap for å sikre at eldre lesbiske, homfile, bifile og
610 transpersoner lever gode liv.

611 d. Personer med utviklingshemming

612 Lhbt-personer og andre som bryter med normer for kjønn og seksualitet, som har
613 utviklingshemming, har samme kjønns- og seksualitetsmangfold som andre befolkningsgrupper.
614 Det må legges rette for at de av oss som har utviklingshemming har gode og trygge
615 møteplasser der de kan utvikle relasjoner og like god mulighet som andre til å uttrykke sitt eller
616 sine kjønn og utvikle sin seksualitet gjennom trygge relasjoner som bygger på likeverd og
617 samtykke.

618 e. Kvinnehelse

619 Selv om lesbiske og bifile kvinner som gruppe lever sunnere enn snittet, har skeive kvinner
620 likevel noen særlige helseutfordringer som det er lite kunnskap om. FRI mener sykepleiere,
621 leger og annet helsepersonell må ha økt kompetanse om disse særlige utfordringene og sikre at
622 undersøkelser og behandling gis tilpasset den enkelte kvinne.

623 Det må sikres forskningsmidler for å øke kunnskapen om særlige helseproblemer som rammer
624 lesbiske og bifile kvinner, som økt hyppighet av enkelte kreftformer.

625 f. Reproduktiv helse

626 FRI mener at alle selv har rett til å avgjøre om de ønsker å få barn. Det er like legitimt å ønske
627 seg barn som å velge å ikke få barn. De som ønsker seg barn har rett til assistert befruktning og
628 annen helsehjelp uten å bli diskriminert på grunnlag av kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk,
629 seksuell legning eller orientering.

630 Når mennesker fyller vilkårene for assistert befruktning, skal dette gis uten diskriminering.
631 Derfor må eggdonasjon gjøres tilgjengelig på lik linje med sæddonasjon. I tråd med alles rett til
632 selv å bestemme over egen kropp skal eggdonasjon skje frivillig etter et informert samtykke og
633 uten annen godtgjørelse enn dekning av utgifter knyttet til donasjonen.

634 FRI mener at retten til selvbestemt abort må bevares uinnskrenket og at det alltid er den gravide
635 som best kan vurdere om et svangerskap bør fullføres. Avgjørelsen om abort må ligge hos den
636 gravide.

637 For å unngå uønskede graviditeter og for å beskytte mot spredning av kjønnssykdommer må
638 prevensjon og informasjon om bruk av prevensjon og spredning av kjønnssykdommer være
639 tilgjengelig for alle. Barn og unge må informeres om dette i tråd med sin alder og utvikling uten
640 at informasjonen preges av religiøse eller ideologiske dogmer.

641 g. Hiv

642 AIDS er en dødelig sykdom forårsaket av HIV-virus, og hiv har rammet seksuelle minoriteter i
643 større grad enn andre. FRI gleder seg over medisinske framskritt som har gjort at hivpositive i
644 dag er smittefrie og kan se frem til normal livslengde uten helseproblemer. Like fullt innebærer
645 hiv med dagens medisinske kunnskap livslang medisiner og det må være et klart mål å
646 redusere smittetallene til null. Menn som har sex med menn er i større grad enn andre utsatt for
647 hiv.

648 FRI mener at preeksposisjonsprofylakse, PrEP, er et viktig virkemiddel for å forhindre hivsmitte
649 og dette bør tilbys til alle som tilhører en gruppe som er spesielt utsatt for hivsmitte. PrEP må
650 kombineres med oppfølging av brukerens helse og smittevernveiledning slik at de kan beskytte
651 seg også mot andre seksuelt overførbare infeksjoner. FRI mener at PrEP igjen bør tilbys av
652 fastleger, og at dette bør fjernes fra spesialisthelsetjenesten. PrEP er smittevernhjelp mot
653 allmennfarlig smittsom sykdom, og må derfor være gratis for brukeren.

654 FRI mener at det særlig må settes inn tiltak med sikte på å nå mannlige migranter som har sex
655 med menn, som fortsatt er særlig utsatt for hiv og i liten grad fanges opp av nåværende
656 smitteverntiltak.

657 Helse- og omsorgstjenester må ha kompetanse om eldre som lever hiv, slik at disse møtes med
658 omsorgsfull pleie og uten ugrunnet smittefrykt.

659 h. Blodgivning

660 FRI anerkjenner på generelt grunnlag de faglige retningslinjene for å gå i blod hva angår at
661 sikkerhet for mottaker er det viktigste. Samtidig er det diskriminerende og stigmatiserende at en
662 gruppe (MSM) utestenges fra å gi blod uten at dette er knyttet til faktisk seksuell atferd.

663 FRI mener at det skal være seksuell atferd og ikke seksuell identitet som skal være styrende for
664 om du får donert blod.

665 FRI mener at det skal være en karantenetid på seks måneder, uavhengig av seksuell identitet.
666 Seks måneders karantenetid må regnes som forsvarlig når det gjelder smitterisiko, ved bytte av
667 seksuell partner.

668 i. Psykisk helse og levekår

669 I både nasjonal og internasjonal forskning fremkommer det at mennesker som bryter med
670 normer for kjønn og seksualitet er overrepresentert i en del statistikker knyttet til psykisk uhelse
671 og rus. Man ser også en klar korrelasjon mellom psykisk uhelse og ulike former for
672 minoritetsstress, som de av oss med minoritetstilhørighet er sårbare for. Samtidig henger også
673 psykisk og fysisk helse i mange tilfeller uløselig sammen, hvor kroppen reagerer på psykiske
674 belastninger. Dette understreker behovet for et helsevesen som kan ivareta og forebygge i vid
675 forstand.

676 Forskning viser at mange lhbti-personer kvier seg for å være åpne om seksuell orientering og
 677 kjønnsidentitet i møte med helsevesen og hjelpeapparat, noe som kan føre til at en stor
 678 pasientgruppe ikke nødvendigvis får tilgang på den helsehjelpen man har behov for.

679 FRI mener at økt kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold, seksualitet og minoritetsstress
 680 blant profesjonsutøvere i helse- og sosialsektoren er et viktig og nødvendig forebyggende og
 681 skadereduserende

682 4. Internasjonal solidaritet, innvandring og asyl

683 a. Internasjonal solidaritet:

684 De siste årene har vist en rekke tilbakeslag i mange land når det gjelder seksuelle minoriteters
 685 rettigheter. Utgangspunktet for FRI sitt internasjonale engasjement er å støtte, styrke og påvirke
 686 sterke lokale, regionale og internasjonale bevegelser som arbeider for en verden der alle
 687 mennesker er likeverdige og har samme rettigheter og muligheter, uavhengig av seksualitet,
 688 kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskategorisering.

689 FRI mener at seksuelle minoriteters rettigheter skal integreres og fremmes i norsk utenriks- og
 690 utviklingspolitikk.

691 FRI mener at Norge skal være en pådriver for seksuelle minoriteters menneskerettigheter i
 692 multilaterale fora, med særlig søkelys på FN. Herunder mener FRI at Norge skal arbeide for at
 693 seksuelle- og kjønnsminoriteter inkluderes i FNs utviklingsagenda og bærekraftsmål, gi støtte til
 694 FNs og Europarådets komiteer, eksperter og rapportører på seksuell orientering, kjønnsidentitet
 695 og uttrykk, og innrapportere egne bevilgninger til det internasjonale rettighetsarbeidet for
 696 seksuelle minoriteter.

697 FRI mener at norske utenriksstasjoner må holde tett kontakt med lhbti-organisasjoner og
 698 menneskerettighetsorganisasjoner som har lhbti-rettigheter som en integrert del av sitt arbeid,
 699 bidra med økonomisk og politisk støtte til deres arbeid, og ha en proaktiv og samordnende rolle
 700 overfor andre utenriksstasjoner.

701 FRI mener at Norge skal integrere seksuelle minoriteters rettigheter som en del av sin
 702 pågående dialog om menneskerettigheter med samarbeidsland, og reagere når disse
 703 menneskerettigheter blir brutt. Eventuelle reaksjoner må skje i samråd med lhbti-aktivister i
 704 gjeldende land.

705 FRI mener at norske organisasjoner som jobber for utvikling og menneskerettigheter, herunder
 706 trosbaserte organisasjoner og organisasjoner som fremmer barns rettigheter, skal integrere
 707 seksuelle minoriteters menneskerettigheter i sitt arbeid, og være pådrivere for lhbti-personers
 708 rettigheter i dialog med sine samarbeidspartnere.

709 FRI mener at norske bistandsmidler skal bidra til å styrke seksuelle minoriteters rettigheter i
 710 mottakslandene gjennom tilskudd til sivilsamfunnet og samarbeid med sikte på å fjerne

711 lovbestemmelser som strafflegger eller på annen måte rammer seksuelle minoriteter. FRI
 712 mener norske myndigheter må være varsomme med bistandskutt som kan føre til at lhbti-
 713 befolkningen i mottakslandene får skyld for landets økonomiske problemer.

714 FRI mener alle internasjonale prosjekter skal gjøres i tråd med demokratiske og inkluderende
 715 strukturer for rettighetsarbeid for mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet.

716 b. Asyl

717 Mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet og som risikerer forfølgelse på
 718 grunn av dette, har krav på beskyttelse i henhold til FNs flyktningkonvensjon. Ved plassering i
 719 mottak og midlertidige institusjoner kan mennesker som bryter med normer for kjønn og
 720 seksualitet være spesielt sårbare.

721 FRI mener den enkelte i alle deler av asylprosessen skal møtes med forståelse, respekt og
 722 kunnskap.

723 FRI mener at utlendingsmyndighetene må ha inngående kunnskap og kompetanse om kjønns-
 724 og seksualitetsmangfold, og detaljert kunnskap om levekårene til lhbti-personer i det aktuelle
 725 landet.

726 FRI mener at alle asylmottak må sikre den enkeltes sikkerhet. Asylsøkere som bryter med
 727 normer for kjønn og seksualitet må plasseres slik at de kan føle seg trygge og uten å skjule sin
 728 identitet eller orientering ha mulighet for å inngå i sosiale felleskap med andre.

729 FRI mener at informasjon om seksuell orientering og kjønnsidentitet og seksuelle minoriteters
 730 rettigheter, må inkluderes i introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger og deres
 731 familier.

732 FRI mener at troverdighetsvurderingene i asylsaker i større grad enn i gjeldende praksis må ta
 733 høyde for at personer unnlater å fortelle om brudd med normer for kjønn og seksualitet tidlig i
 734 asylprosessen, ettersom de har internalisert stigma og frykt for trakassering og diskriminering
 735 som forhindrer dem fra å snakke åpent om dette før deres situasjon i Norge har stabilisert seg.

736 FRI mener flyktninger og andre migranter som har samkjønnede relasjoner må ha rett til
 737 familiegjenforening på linje med personer i ulikekjønnede relasjoner også når det ikke er mulig å
 738 oppfylle krav til tidligere ekteskap eller dokumentasjon for tidligere samboerskap, hvis dette
 739 skyldes forholdene i landet personene flykter eller migrerer fra. Gjeldende lovgivning er i strid
 740 med likestillings- og diskrimineringsloven og EMK art 8